

Гордон Гордей – автор оригінальних українських танців у Канаді: автобіографічна розповідь про сорокарічну діяльність

«Попелюшка Шумки»

Задумано, адаптовано і поставлено Гордоном Гордеєм

Оригінальна музична композиція, аранжування і оркестровка Юрія Шевченка

Сценографія та костюми створені Марією Левицькою

Постійний хореограф: Дейв Ганерт

Запрошені хореографи: Віктор Литвинов і Джон Піхлик

Аранжування, музика й оркестровка «Гопака» і «Танцю з тамбуринами» Євгена Звоздецького

Українські регіональні костюми: Фанель, Львів

Творча подяка Джорджу Хрунику, Анні Ференц-Середі, Таші Орісюк, Кеті Рахмиструк, Ларисі Грох, Елдиці Попіл, Вінсенту Пісу і Леслі Середа.

Перша велика робота, яку я виконав для «Шумки» з моєю творчою командою, – це «Попелюшка Шумки». Я задумав і почав писати лібрето танцю до «Попелюшки» в 1996 р. Як танцюрист і хореограф «Шумки» у попередні руки, я набрався досвіду, щоб технічно створити нову хореографічну композицію, адаптуючи народний український танець. Ці хореографічні адаптації були базовані на письмових записах Василя Авраменка. Я також був причетний до створення «Шумкою» успішних оригінальних танців в оповідному стилі народного балету на сюжети з українського фольклору під керівництвом художніх керівників Ореста Семчука і Джона Піхлика. Цей український «фольклорний балет», як називав жанр Авраменко, став ексклюзивним стилем «Шумки» в презентації українського танцю.

Ми досягли етнічної виразності у нашому власному українсько-канадському культурному середовищі з такими народними балетними творами, як «Покликання» (1984), в якому показано дилему молодій особі чи слідувати за «покликанням» свого традиційного села чи «покликанням» духів лісу. «Подорожуючі Чумаки» (1987) – широка комедійна розповідь про подорожуючих торговців сіллю (чумаків) зі своїми помічниками через різні етнографічні регіони України. Прем'єра «Зачарованої Любови» (1990) відбулася в Україні в Національному академічному театрі опери та балету ім. Тараса Шевченка. Цей балет був побудований на творі Лесі Українки «Лісова Пісня».

Всі ці фольклорні твори були побудовані на зображенні ностальгічного й ідеалістичного світу українського сільського життя і його забобонів. Я хотів написати і створити народний балет, який би був побудований на широко відомій історії і привабити більше глядачів. Я захопився версією взяти відому казку й інтерпретувати її, збагачуючи елементами українського народного танцю. У 1996 р. і я почав писати лібрето танцю для «Попелюшки». Я вважав, що «Шумка» вже мала достатньо напрацьованого з танцювальної лексики і театральної естетики і готова представити «Попелюшку». Я дослідив незліченну кількість версій казки про Попелюшку в різних культурах Азії і Європи, яких існує понад 500. Найпопулярніша версія «Попелюшки», написана Чарльзом Перро в 1697 р., сподобалася найбільше. Однак я не хотів, щоб моє лібрето танцю було прямою копією класичної історії про Попелюшку, яка опинилася в українському контексті. Але воно мало лишатися впізнаваним як класична історія «Попелюшки» з відомими героями: батько-вдівець, мачуха та зведені сестри, принц, бал, хрещена фея, розкішний білий дорогоцінний черевичок і звичайно ж Попелюшка. З цими стандартними персонажами історія мала набути власного змісту. Перш за все це мала бути зворушлива оповідь, виконана в стилі інноваційного театру з захоплюючою танцювальною базою, яка б промовляла до глядачів XXI століття. Оповідь мала базуватися на українському народному танці, поезії народних мелодій, духові зростаючої української знаті, яскравому зображенні сільського колориту і виразній енергії європейського бароко.

Я прагнув поставити український танець як вид мистецтва на вищий рівень в Канаді. Слово «казка» лишилося головним в моїй концепції. Ідея «покласти народний танець назад у казку» стала моєю місією. Це не була казка в балетній формі. Це була казка в народній формі танцю. У другій половині 19-ого століття російський балет інтенсивно впроваджував народні казки як лібрето до відомих балетних творів. У 1890 р. композитор Петро Ілліч Чайковський і хореограф Маріус Петіпа скористалися казкою Перро «Спляча красуня» для нового балету для Імператорського балету в Санкт-Петербурзі. У 1893 р. Петіпа поставив хореографію до балету «Попелюшка», але, на жаль, хореографія у балеті не прижилася. Я знав, що український народний танець зближить «Попелюшку» за духом з народною казкою, не обтяжуючи твір строгістю класичного балету, адажіо і різними *pas de deux*. Сергій Прокоф'єв, писавши музику до «Попелюшки» в 1944 р., наголошував, що він бажає бачити Попелюшку чимось більш ніж просто казковим персонажем. Він прагнув, щоб вона виглядала як реальна особа з почуттями і щоб була подібна до такої, яка ходить поміж нами. Подібне відчуття мав і я. Для мене валійська принцеса Діана нагадувала Попелюшку, особу, яка «ходила поміж нами». Кожен, хто зустрічає Попелюшку, змінюється і духовно збагачується. Я також прагнув, щоб Попелюшка не виглядала єдиним центральним персонажем у цій історії, а щоб були інші багатогранні герої у моєму лібрето. Принц не мав виглядати як привілейований дворянин, який бродить навколо палацу. Мій Принц мав стати «народним принцом», який вмів би впоратися з мечем, але також був би достатньо милосердним, щоб щороку запрошувати багатих і бідних зі своїх володінь і виявляти щедрість до них на великому балі.

Сільські дівчата просять учнів шевця виготовити червоні чобітки, щоб вони могли відвідати бал Принца в «Попелюшці Шумки» (Едмонтон, 2004). Костюми: Джойс Сірська Гавел.
(З архіву «Шумки», фото Еда Елліса)

Його батько, «гетьман», мав бачити у своєму синові особу, яка згодом успішно керувати маєтком як доброзичливий господар. Батько Попелюшки в моєму лібрето не є жалюгідним вдівцем, який одружується на мачусі за гроші, а є успішним шевцем, який одружився по коханню.

Джейлін Гордей танцює у нових білих чобітках на балу Принца у ролі Попелюшки в «Попелюшці Шумки» (Едмонтон, 2004). Костюми: Марія Левицька. (З архіву «Шумки», фото Еда Елліса)

Мачуха також не є такою негативною, як і її дві дочки. Чим скоріше вони і Попелюшка одружаться, тим швидше батько Попелюшки і Мачуха зможуть насолоджуватися своїм власним життям. Окрім того, дуже важливим було створити багаторанною «хрещену фею». Для мене чари завжди асоціюються із сільською «ворожкою», яка виливає віск на воду, щоб передбачити майбутнє, або прогання нечистої сили. Я перевтілював ворожку в циганку, яка бачить добру вдачу Попелюшки і використовує свої циганські чари, щоб перетворити Попелюшку на принцесу, аби та взяла участь у Великому балі.

Виконавці «Попелюшки»: Стефан Романов у ролі батька Попелюшки, Стася Гордей (по центру) у ролі Мачухи, Катріна Сочацька (ліворуч) у ролі зведеної сестри, Зоряна Іщенко (праворуч) у ролі зведеної сестри, Іван Іщенко у ролі Гетьмана (Принцового батька), Дейв Ґанерт у ролі учителя фехтування Принца, Андрея Яремчук у ролі Ворожки. (З архіву «Шумки»)

Після трьох років пошуків і написання першого варіанту «Попелюшки», у 1999 р. творча група «Шумки» розпочала студійну роботу. Як і Томас Едісон та його праця над комерціалізацією ламп, творча група «Попелюшки» мала мати спеціальні театральні знання і досвід, щоб поставити твір і збагатити український танець у Канаді. Це був великий театральний танець, до якого було залучено 55 артистів у 50 ролях з більш ніж 384 змінами костюмів. Понад 2000 метрів тканини було вжито на пошиття костюмів і 133 квадратних метрів шкіри на виготовлення взуття. У постановку «Попелюшки» «Шумка» інвестувала чимало коштів, зокрема у написання оригінальної музики, сценографії, пошиття костюмів і працю хореографів. Команда складалася з хореографів і танцюристів «Шумки» та художників із України, з якими «Шумка» працювали над попередніми танцями.

Волинський народний танець, виконаний під час балу в «Попелюшці Шумки» (Едмонтон, 2000).
Хореографія Дейва Ганерта. Костюми: «Фанель», Львів. (З архіву «Шумки», фото Еда Елліса)

Наша українська група з Києва допомогла на у спеціальній підготовці українських придворних танців, музики та одягу для балу Принца. Вони мали можливість зробити це, бо є фахівцями української опери та балету. Наприклад, сценограф і художниця костюмів Марія Левицька закінчила Академію мистецтв у Києві і є директором сценографії Національної опери України. Я мав честь кілька разів зустрітися з нею в Києві в 1999 р. для обговорення проекту, протягом якого вона з глибоким розумінням поставилася до мого бачення «Попелюшки». Ми відвідали музейні колекції одягу, ходили по історичному ботанічному саду і шукали образи для створення «Попелюшки». Я відкрив для себе епоху українського бароко Гетьманщини з її символікою, геральдичними знаками і багатими орнаментами. Прагнення до оригінальності й духовний зв'язок з істинним мистецтвом змусили мене думати глибше, щоб задовольнити всі нюанси у створенні «Попелюшки» як оригінального українського танцю.

Костюми Марії Левицької для балу Принца. Виконавці Стефан Сендзяк та Єлизавета Ференц.
(З архіву «Шумки»)

Такий же рівень творчих знань і наполегливої дослідницької праці були докладені і до написання оригінальної музики. Юрій Шевченко, композитор та аранжувальник «Попелюшки», здобув освіту в музичній консерваторії ім. Чайковського на факультеті музичної композиції. У 1998 р. він був визнаний заслуженим артистом України. Він отримав і продовжує отримувати численні нагороди за найкращі музичні композиції для театру. Його глибоке розуміння музики для оповідного театру і танцю ставить його на щабель видатного візуального композитора. У програмі до прем'єри «Попелюшки» він написав:

«З самого початку я усвідомлював, що ми маємо вирішити багато музичних нюансів із точки зору фольклорної інтонації, тобто побудувати розповідь через мову української мелодії. Як тільки я зрозумів це, я відчув, що знайшов шлях до реалізації цього проекту».
(Юрій Шевченко)

Музика до «Попелюшки» була записана у студії ім. Довженка в Києві з використанням 57 інструментів Київського міського симфонічного оркестру під диригуванням Сергія Мальованого. Звукорежисером був Слау Галатин з BeSharp Studios у Нью-Йорку.

Джейлін Гордей у ролі Попелюшки, Лук'ян Опир у ролі Принца. (З архіву «Шумки»)

Однією з багатьох проблем у постановці «Попелюшки» було знайти музику для балу, який був центральним елементом у створенні правдоподібності життя українського дворянства. Юрій Шевченко знайшов своє натхнення в *кантах* літургійної музики XVI століття. У XVIII-ому столітті *канти* перетворилися на благородні ритми полонезу, менуету і польки та стали улюбленою формою музики для знаті. Таким чином наша музика і завдання щодо балу були вирішені.

Хореограф Віктор Литвинов мав тепер узяти цю музику з ритмом польки й поєднати її з бароковими костюмами, створеними Марією Левицькою, щоб створити бал. Він використав свої знання історії балету і створив бал, під час якого Принц уперше зустрівся з Попелюшкою. Як головний хореограф «Попелюшки» Віктор Литвинов приніс багатий досвід. Соліст Київського балету Національної опери України в 1960-х рр., він відомий своєю інтерпретацією героїчних і драматичних персонажів. Цей досвід став неоцінним у хореографії та конструюванні персонажів Попелюшки і Принца.

У 1987 р. Литвинов був призначений художнім керівником Київського балету Національної опери України, де він підготував репертуар для міжнародних виступів. Він продовжує свою інноваційну хореографію як постійний хореограф Театру опери та Київського міського академічного театру опери і балету. Наші стосунки над хореографією «Попелюшки» не були характерними для українського танцю. Як правило, «хореограф» і є «режисером» танцю. У нашому випадку я був автором лібрето для «Попелюшки» і «режисером», а Віктор Литвинов був хореографом. Така співпраця є типовою для американського і британського музичних театрів. Там «режисер», який у деяких випадках є автором «лібрето», є керівником творчої групи хореографів, композиторів і дизайнерів декорацій та костюмів. Як особа, яка вчилася на керівника театру, я приніс цей досвід у творчу групу. Віктор Литвинов і я уважно працювали над музикою Юрія Шевченка, щоб розвинути драматичні концепції, які я задумав для лібрето.

Однією з цих концепцій була ідея, що Попелюшка не задовольняється лише особистим щастям із Принцом своєї мрії, оскільки її натура прагне щастя для всіх. Я хотів мати момент у творі, де публіка зустрічає «попелюшок», які всі мріють про кохання. У ніч Великого балу Мачуха Попелюшки дає їй неймовірно важке завдання назбирати весняних польових квітів. Там Попелюшка зустрічає шестеро інших попелюшок, які шукають своїх омріяних принців. Така ситуація створює драматичну напругу безвиході для Попелюшки. Коли Принц з'являється із загубленим дорогоцінним білим чобітком, він зустрічає більше попелюшок ніж міг уявити, але дорогоцінний чобіток пасує лише його єдиній справжній любові.

Лук'ян Опир у ролі Принца знаходить свою Попелюшку (Джейлін Гордей), якій пасує загублений білий чобіток, в «Попелюшці Шумки» (Едмонтон, 2004). Костюми: Марія Левицька.
(З архіву «Шумки», фото Еда Елліса)

Отже, не все втрачено, бо в пошуку своєї Попелюшки всі інші попелюшки звільняються від чарів і їхні «принци» знайдуться. Віднаходження Попелюшки Принцом в моїй версії «Попелюшки» дає надію всім молодим дівчатам, які шукають свого принца. Для глядачів це трансформується у метафору надії на кохання і щастя у своєму житті. Цей танець вирізняє мою «Попелюшку» оригінальністю, яку досягнуто через інноваційні творчі стосунки режисера, хореографа, композитора і дизайнерів декорацій та костюмів, що базуються на американській та британській театральних моделях. Як на мене, цей танець не міг бути реалізованим через типову модель народного танцю, де хореограф є єдиним авторитетом щодо сюжету і танцювальної лексики героїв, які часто є просто одновимірними стереотипами.

Наша творча команда з Едмонтону працювала з такою ж самовіддачею. Найуспішнішою була співпраця з Джоном Піхликом, хореографом, який поставив багато танців, зокрема першу сцену «Попелюшки», де батько Попелюшки одружується з Мачухою. Знову таки, як автор і режисер лібрето, я хотів, щоб ця перша сцена виконувала два завдання. Перше, зобразила батька Попелюшки щасливим вдівцем, який одружується на енергійній жінці, яка має стати матір'ю для Попелюшки. Це також був спосіб представити зведених сестер у весільному святкуванні, як неслухняних зіпсованих дітей, яким зразу ж не сподобалася турботлива дівчина, яка мала стати їхньою зведеною сестрою. Іншою метою сцени весілля батька було створення драматичного книгоподібного закінчення: щасливого весілля Попелюшки з Принцом. Попередня праця з Джоном Піхликом над багатьма його танцями допомогла співпраці над «Попелюшкою», в якій інноваційні моменти було об'єднано з народними та театральними танцями.

Прем'єра «Попелюшки» відбулася через чотири роки після написання лібрето – 3 березня 2000 р. в залі Southern Alberta Jubilee Auditorium у Калгарі (провінція Альберта), розрахованому на 2700 місць. «Попелюшка» продовжила тур по Західній Канаді за підтримки компаній «Sulyma Productions Inc.» та «Bottom Line Productions Inc.». Прем'єра в своєму рідному місті Едмонтоні відбулася 23 березня 2000 р. в залі Northern Alberta Jubilee Auditorium. Театральний оглядач із Едмонтону Памела Ентоні писала:

«Шумка» – це справжній феномен. І «Попелюшка» зроблена в стилі «Шумки», що є народженням чистого танцю і кольору. Народна казка з істинними народними почуттями та оформленням... майстерно створеними талантами художньої команди, яка вміє представити першокласну працю... «Попелюшка», по суті, є народним балетом. Хореографія урізноманітнена від специфічного народного танцю до ліричного широкого стилю театального танцю, який успішно поєднав естетику балету» («Edmonton Journal», 24 березня 2000).

Пізніше «Попелюшка» здійснила тур по Східній Канаді в аудиторіях, розрахованих на більш ніж 16000 місць, включаючи виступ у Національному центрі мистецтв у столиці Канади Оттаві та два виступи в Гаммінгберд-центрі в Торонто (нині Соні-центр). Дейдр Келлі, оглядач танцю з Торонто, писала:

«Своєю видатною постановкою «Попелюшки»... вони («Шумка») підважили вузькі, парафіяльні кордони етнічного танцю..., об'єднуючи балет, народний і сценічний танець у барвисте видовище. Двомільйонна постановка «Шумки» – це перероблення класичної казки у танцювальне видовище, що може зробити для українського народного танцю те, що Riverdance зробив для ірландського степ-танцю: спрямувати його до успіху» («Globe and Mail», 16 жовтня 2000).

Канадський тур «Попелюшки» був успішним, але, як із усіма оригінальними роботами, я відчував, що потрібні зміни, які б викликали більше співчуття глядачів до Попелюшки. Я прагнув, щоб глядачі забули про своє повсякденне життя і занурили себе в казку. Не всі підтримували цей підхід. Були самозвані критики в нашій українсько-канадській громаді, які називали «Попелюшку» «не українським» танцем і сприймали її як образу традиційному стилю українського танцю. Як творчі митці, ми прагнемо, щоб наша робота була оцінена і зрозуміла усім. Але, представляючи нові твори, переконати когось, що їхнє припущення, можливо, не є об'єктивним і що український танець, напевно, має виходити поза межі традиційного, неможливо. Критика, навіть недоречна, знаходить свою ціль. Ви повинні бути твердошкірим, оскільки вона болюча. Ви втрачаєте друзів, які надають перевагу консервативній ідеології над творчим самовираженням. Ви намагаєтеся пережити це. Як митці, ми всі демонструємо свій внутрішній світ, бо ми спрямовані на створення прекрасного і до захоочення публіки. Я обрав шлях, за який був сильно критикований і який призвів до втрати друзів. Але я розумів: щоб покращити «Попелюшку», я мусив виключити деякі українські народні номери, які я попередньо включив для заспокоєння критики, яка вважала, що «Попелюшка» не є достатньо «українською». Ці танцювальні номери впливали на емоційний стан героїні. Глядачі були зайняті нею і не хотіли відволікатися народним гуцульським танцем при зустрічі з Принцом, коли він шукав, кому б пасував білий дорогоцінний чобіток. Зміни також призвели до зміни назви, яка мала б донести глядачам, що це була оригінальна робота. Тепер танцювальний твір став відомий під назвою «Попелюшка Шумки».

Я дуже пишаюся нашими виступами в Україні. Прем'єра «Попелюшки Шумки» відбулася 6 і 7 липня 2007 в Україні в Київському національному театрі опери та балету за підтримки генерального директора Національної опери пана Петра Чуприни. 9 липня 2007 художній керівник Державного академічного театру опери та балету в Донецьку Вадим Писарєв і посол Канади в Україні Абіна Дан представили глядачам Донецька «Попелюшку Шумки». Донецькі глядачі були вражені «Попелюшкою Шумки» і нагородили виконавців і творчу команду п'ятьма стоячими оваціями.

Китайський тур «Попелюшки Шумки» було висвітлено у документальному фільмі «Білі чобітки до Китаю: історія Попелюшки Шумки». Документальний фільм отримав позитивні відгуки і два роки бв трансливався канадським каналом мистецтв BRAVO по всій Канаді.

Моя віра, що артисти «Шумки» можуть донести через танець повнометражну міжнародну народну казку, була реалізована «Попелюшкою Шумки». Цей твір витримав понад 50 великих виступів по всій Канаді, два тури до Китаю і також важливі виступи в Україні. В історії канадського українського танцю «Попелюшка Шумки» тримає рекорд, маючи найбільшу кількість виступів повнометражного танцю, поставленого канадським директором українського походження.